

робіт : монографія. Т.: Економічна думка ТНЕУ, 2012. 178 с.

6. Кучер В.О., Парасюк В.М. Господарське право. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. 380 с.

*Вараниця В.І., викладач кафедри бізнесу і права,
Вінницький інститут Університету «Україна»,
Макаров В.В., студент 5-го курсу,
спеціальність «Право»
Вінницький інститут Університету «Україна»*

МІЖНАРОДНІ ДОКУМЕНТИ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ПРОВЕДЕННЯ РЕФЕРЕНДУМІВ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

INTERNATIONAL DOCUMENTS REGULATING THE IMPLEMENTATION OF REFERENCES AND THE PROBLEMS OF THEIR IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Анотація. В Україні триває конституційна реформа, яка передбачає оновлення багатьох сфер державного та суспільного життя. З метою підвищення економічної, соціальної та духовної стабільності, для забезпечення належної реалізації принципів верховенства права та пріоритетності прав людини, для розвитку громадянського суспільства необхідним є активне залучення Українського народу до вирішення питань загальнодержавного значення, у т. ч. за допомогою проведення референдуму. Роль інститутів безпосередньої демократії в сучасному українському суспільстві підвищується з урахуванням євроінтеграційних прагнень України.

Ключові слова. конституційна реформа, референдум, безпосереднє народовладдя.

Abstract. Constitutional reform is underway in Ukraine, providing for the renewal of many spheres of state and public life. In order to enhance economic, social and spiritual stability, to ensure the proper implementation of the principles of the rule of law and the priority of human rights, for the development of civil society, it is necessary to actively involve the Ukrainian people in solving issues of national importance, including through a referendum. The role of institutions of direct democracy in contemporary Ukrainian society is increasing in the light of Ukraine's European integration aspirations.

Keywords. Constitutional reform, referendum, direct democracy.

Постановка проблеми. Конституцією України у ст. 5 утверджено пріоритетність безпосереднього народовладдя, визначено носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні народ, у ст. 69 передбачено, що народне волевиявлення здійснюється в т. ч. через таку форму безпосередньої демократії, як референдум. На сьогодні конституційні правовідносини проведення референдуму залишаються об'єктом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Однак, незважаючи на велику кількість наукових праць, присвячених дослідженню різних аспектів інституту референдуму, потрібно визнати наявну незавершеність конституційно-правових досліджень інституту референдуму, а також

суперечностей у чинному законодавстві та судовій практиці щодо порядку проведення референдуму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питань правового регулювання проведення референдуму пошуку шляхів вирішення суперечностей у чинному законодавстві та судовій практиці щодо порядку проведення референдуму, зверталися такі науковці: О.В. Антонюк, О.М. Бандурка, М.В. Вітрука, О.М. Головка, В.В. Копейчиков, О.Є. Кутафін, О.А. Ластовка, О.Г. Мурашин, В.Ф. Погорілко, П.М. Рабінович, В.Я. Тацій, Ю.М. Тодика, В.М. Шаповал, Ю.С. Шемшученко.

Формулювання цілей статті. В статті досліджується сутність конституційно-правового регулювання інституту референдуму в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для вдосконалення нормативної регламентації конституційних референдумів в Україні істотне значення мають напрацьовані міжнародними організаціями нормативні акти в цій сфері. Сьогодні міжнародними документами при проведенні конституційних референдумів є:

Загальна декларація прав людини 1948 р. [1]; Міжнародний пакт про політичні та громадянські права 1966 р. [2]; Конвенція про політичні права жінок 1952 р. [3]; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. [4]; Резолюція ПАРЄ № 1353 (2003) «Про зміцнення демократичних інститутів як гарантії майбутнього демократії» [5]; Керівні принципи для конституційних референдумів на національному рівні, ухвалені Венеціанською комісією на 47-й сесії 2001 р. [6]; Рекомендація ПАРЄ 1704 (2005) 1 «Референдуми: на шляху до вироблення належної практики в Європі» [7].

Як впливає з цього переліку, міжнародні документи, що регулюють проведення референдумів для України, розрізняються між собою:

- за дією в просторі можна виокремити світові та континентальні (європейські) документи;
- за ступенем обов'язковості можна виділити обов'язкові та рекомендаційні документи.

Міжнародними документами світового рівня та обов'язкового характеру при проведенні конституційних референдумів є: Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про політичні та громадянські права 1966 р. та Конвенція про політичні права жінок 1952 р.

Відповідно до ст. 21 Загальної декларації прав людини 1948 р. та приписів ст. 25 Міжнародного пакту про політичні та громадянські права 1966 р., кожен має право брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників, а воля народу повинна бути основою влади уряду. При цьому кожен громадянин без якої б то не було дискримінації і без не обґрунтованих обмежень має право і можливість:

- брати участь у веденні державних справ як безпосередньо, так і за посередництвом вільно обраних представників;
- голосувати і бути обраним на справжніх періодичних виборах, що вироблені на основі загального і рівного виборчого права при таємному голосуванні й забезпечують свободу волевиявлення виборців;
- допускатися у своїй країні на загальних умовах рівності до державної служби [1; 2].

Ю. М. Бисага зазначав, що чинна Конституція України імплементувала всі основні положення міжнародно-правових актів з прав людини, насамперед Загальної декларації прав людини [8, с 21].

В Україні питання фінансування референдуму врегульовано Законом України «Про всеукраїнський референдум», Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розподілу, перерахування, обліку надходження і використання бюджетних коштів, а також повернення невикористаних коштів, виготовлених для підготовки і проведення всеукраїнського референдуму» від 13 лютого 2013 р. № 105 [9], Постановою Центральної виборчої комісії «Про порядок фінансування окружних комісій з всеукраїнського референдуму, дільничних комісій з всеукраїнського референдуму, закордонних дільниць за рахунок коштів Державного бюджету України, виділених на підготовку, та проведення всеукраїнського референдуму» від 20 вересня 2013 р. № 198 [10].

Розділом VI Закону України «Про всеукраїнський референдум», зокрема, встановлено, що витрати на проведення всеукраїнського референдуму, крім витрат на збирання підписів під вимогою проведення всеукраїнського референдуму, здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України (ч. 1 ст. 59 Закону); робота члена комісії референдуму, який виконує свої повноваження в комісії референдуму на платній основі, оплачується в розмірі та в порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України за поданням Центральної виборчої комісії, за рахунок коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення всеукраїнського референдуму (ч. 1 ст. 61 Закону); фонд референдуму має один накопичувальний рахунок, на який надходять кошти для фінансування відповідного суб'єкта процесу референдуму, а також поточні рахунки, з яких здійснюється фінансування витрат на участь суб'єкта в процесі референдуму. На поточні рахунки фонду референдуму суб'єкта процесу референдуму кошти надходять виключно з накопичувального рахунку фонду референдуму відповідного суб'єкта процесу референдуму (ч. 3 ст. 62 Закону); фонд референдуму формується за рахунок власних коштів членів ініціативної групи референдуму, а також добровільних внесків фізичних осіб та внесків політичних партій чи всеукраїнських громадських організацій (ч. 1 ст. 64 Закону); один добровільний внесок фізичної особи до фонду референдуму не може перевищувати чотирьохсот мінімальних розмірів заробітної плати (ч. 2 ст. 64 Закону) [11].

Критику серед громадськості та міжнародних інституцій викликало положення про фінансування проведення всеукраїнського референдуму з Державного бюджету України.

Слід зазначити, що в Законі конкретизовано, що кошти з Державного бюджету призначені для підготовки і проведення референдуму, зокрема видатки для дільниць референдуму, які включають найм приміщень, оплату за використання матеріально-технічних засобів, оплату праці членів комісії.

Проте уявляється, що дані витрати не можуть бути покладені на когось іншого, крім Державного бюджету України. Водночас Законом передбачено, що для фінансування витрат під час збору підписів та в процесі проведення агітації референдуму створюється фонд референдуму, в який можуть робити вклади фізичні особи.

Вказаним міжнародно-правовим актом також встановлюється, що протягом певного періоду часу текст, який був відхилений на референдумі, не може бути прийнятий через іншу процедуру перегляду Конституції. Окрім цього, протягом певного періоду часу положення Конституції, які були прийняті на референдумі, не можуть бути переглянуті іншим способом перегляду Конституції. Однак наведені обмеження не застосовуються у випадках:

- консультативного референдуму (який не є зобов'язальним для влади);
- референдуму щодо часткового перегляду Конституції, якщо попередній референдум стосувався повного перегляду;

- відхилення тексту, прийнятого парламентом і винесеного на всенародне голосування на вимогу частини електорату; подібний текст не повинен виноситися на всенародне голосування, якщо немає вимоги нового референдуму [12].

В Україні референдум, яким вносяться зміни до Основного Закону з питань, що раніше виносилися на референдум, окрім внесення змін до розділів I, III і XIII Конституції України з одного й того самого питання, може бути проведено не раніше ніж через рік з дня оголошення результатів проведеного референдуму. Реалізація ініціативи щодо внесення змін до розділів I, III і XIII Конституції України з одного й того самого питання можлива Верховною Радою України наступного скликання (ст.ст. 156, 158 Конституції України, ст. 4 Закону України «Про всеукраїнський референдум») [11].

Значна увага приділяється судовому перегляду. Недотримання норм та правил щодо порядку проведення референдуму формує спектр підстав для перегляду законності його результатів. Такий перегляд здійснює конституційний суд або інший уповноважений орган (переважно Верховний Суд). Питання, що можуть бути перевірені з точки зору нормативних вимог, зокрема, стосуються: процедурної та змістовної валідності тексту, винесеного на референдум; забезпечення вільного виборчого права; завершеності процедур народної ініціативи та безпосередньо народного голосування; дотримання вимог проведення попереднього голосування; підрахунку голосів тощо. В Україні рішення, дії чи бездіяльність, що стосуються процесу референдуму, оскаржуються до комісії з референдуму вищого рівня та до адміністративного суду (ст. 98 Закону «Про всеукраїнський референдум») [12].

Однією з особливостей провадження у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень у процесі референдуму є те, що ч. 3 ст. 172 Кодексу адміністративного судочинства України визначено: рішення, дії або бездіяльність Центральної виборчої комісії щодо встановлення нею результатів виборів чи всеукраїнського референдуму оскаржуються до Вищого адміністративного суду України. Всі інші рішення, дії або бездіяльність Центральної виборчої комісії, члена цієї комісії оскаржуються до Київського апеляційного адміністративного суду [13].

Резолюція ПАРЄ № 1353 (2003) «Про зміцнення демократичних інститутів як гарантії майбутнього демократії» визначає як одну з основних проблем сучасних демократій відсторонення громадян від політичних процесів. У п. 4 Резолюції зазначено, що «політичні події останніх років у низці країн Європи засвідчили низький рівень участі населення в суспільному житті. Зниження рівня довіри до політиків, політичних партій, і передусім демократичних виборів, зумовило потребу нового переосмислення сутності демократії щодо нових викликів XXI ст. [7].

Нині гостро стоїть питання про практичне застосування законодавства про референдум, не маючи достатнього досвіду і практичних напрацювань у проведенні даного різновиду народного волевиявлення. Критику серед науковців та практиків викликали положення Закону України «Про всеукраїнський референдум» стосовно проведення саме конституційних референдумів. В обговорення неконституційності прийнятого закону підключилася громадськість. Венеціанська комісія вважає [14], що ухвалення конституційних змін на референдумі може завдати шкоди законності в Україні, що і зміни до Конституції, і навіть ухвалення нової Конституції мають відбуватися за процедурою, що встановлена чинним Основним Законом.

Висновки. Референдуми є ефективною правовою формою безпосередньої народної правотворчості. Водночас такі референдуми недоцільно проводити під час кризових явищ у

суспільстві та державі, оскільки ефективність таких референдумів може гарантуватися лише за умови громадянської злагоди та сталих демократичних традицій у суспільстві.

Законодавство більшості європейських країн, як і чинна Конституція України, закріплює проведення референдуму як одну із стадій процесу внесення змін до Конституції. У жодному разі не як єдину та остаточну стадію зміни Конституції. При вирішенні цих проблемних питань у нагоді стає не тільки досвід зарубіжних країн, але й міжнародні, особливо європейські, нормативні акти, що регулюють проведення конституційних референдумів.

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини: Декларація, Міжнародний документ, прийнято резолюцією ГА ООН від 10.12.1948. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Міжнародний пакту про громадянські та політичні права: Пакт, Міжнародний документ, прийнято резолюцією ГА ООН від 16.12.1966. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043
3. Конвенція про політичні права жінок: Конвенція, Міжнародний документ, прийнято резолюцією ГА ООН від 07.07.1954. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція, Міжнародний документ, прийнято резолюцією Ради Європівід 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Об укреплении демократических институтов как гарантии будущего демократии: Резолюция Совета Европы № 1353(2003). URL: http://www.coe.int/t/r/parliamentary_assembly/%5BRussian_documents%5D/%5B2003%5D/%5BМaastricht_2003%5D/Res.-1353-Rus.asp. 11.
6. Керівні принципи для конституційних референдумів на національному рівні : ухвалені Венеціанською комісією на 47-й сесії. URL: <http://www.eli.org.ua/legalization/2/2364>.
7. Референдумы: на пути к выработке передовой практики в Европе: Рекомендация № 1704(2005)1 Парламентской Ассамблеи Совета Европы URL: [http://www.coe.int/T/r/Parliamentary_Assembly/\[2005\]/%5BApr2005%5D/Rec1704_rus.asp](http://www.coe.int/T/r/Parliamentary_Assembly/[2005]/%5BApr2005%5D/Rec1704_rus.asp)
8. Бисага Ю.М., Палінчак М.М., Белов Д.М. Права людини. Ужгород: Ліра, 2013. 164 с.
9. Про затвердження Порядку розподілу, перерахування, обліку надходження і використання бюджетних коштів, а також повернення невикористаних коштів, виготовлених для підготовки і проведення всеукраїнського референдуму: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 лютого 2013 р. № 105. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/105-2013-%D0%BF/para8#n8>
10. Про порядок фінансування окружних комісій з всеукраїнського референдуму, дільничних комісій з всеукраїнського референдуму, закордонних дільниць за рахунок коштів Державного бюджету України, виділених на підготовку та проведення всеукраїнського референдуму: Постанова Центральної виборчої комісії від 20 вересня 2013 р. № 198. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0198359-13>
11. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 06.11.2012 № 5475-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5475-17>.
12. Конституція України. *Відомості Верховної Ради*. 1996.

URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show /254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

13. Кодекс України про адміністративні правопорушення URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/page>

14. Висновок Венеціанської комісії щодо Закону України «Про всеукраїнський референдум» від 17 червня 2013 р. № 705/2012, затв. Радою з питань демократичних виборів на 45 засіданні (Венеція, 13 червня 2013 р.) та Венеціанською комісією на 95-й пленарній сесії (Венеція, 14-15 червня 2013 р.) URL: <http://document.ua/visnovok-n-705-2012-shodo-zakonu-ukrayini-pro-vseukrayinskii-doc147137.html>

*Вишталюк О.В., головний судовий експерт,
Вінницький науково-дослідний
експертний криміналістичний центр*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

SOME PROBLEMS ISSUES ON DETERMINATION OF CUSTOMS VALUE OF VEHICLES

Анотація. У статті висвітленні проблемні питання визначення митної вартості транспортних засобів і надані рекомендації по їх вирішенню. Звернено особливу увагу на питання правового характеру та організаційного характеру. Проведений аналіз визначення митної вартості транспортних засобів в Україні свідчить про наявність певних питань, що призводить до скарг декларантів та звернення їх до суду.

Ключові слова: митна вартість, транспортні засоби, вартість, митні збори.

Abstract. The article covers the problematic issues of determining the customs value of vehicles and provides recommendations for their solution. Particular attention is paid to issues of a legal and organizational nature. The analysis of the determination of the customs value of vehicles in Ukraine indicates that there are certain issues, which leads to complaints by the declarants and their bringing to court.

Keywords: customs value, vehicles, cost, customs duties.

Постановка проблеми. Поняття митної вартості це одне із важливих значень не лише в системі тарифного регулювання, а також у системі митного контролю і митного оформлення. Від цієї величини йде нарахування митних платежів, розмір митної вартості прямо пропорційно впливає на надходжень до державного бюджету. Визначення митної вартості товарів це – одна із найбільш складних, відповідальних і порою суперечливих процедур у митній справі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання визначення митної вартості досліджували такі вчені й практики, як О.Гребельник [7], який вивчав митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності, В.Голомб досліджував економічні та правові аспекти визначення митної вартості імпорту [6], С. Войтов присвятив свою публікацію актуальним питанням визначення та контролю митної вартості товарів[2], О. Борисенко [4], що вивчала